

Сенад Р. Јашаревић
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
S.Jasarevic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-9402-7770

Дарко М. Божичић
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
D.Bozicic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-9405-7424

СТАНДАРД „ДУЖНА ПАЖЊА“ У ОБЛАСТИ РАДНОГ ПРАВА*

Сажетак: Једну од новина у области радног права представља увођење стандарда „дужне пажње“. Иако је овај принцип дуго познат и примењиван у другим областима права, у радном праву је нов. Глобална примена стандарда дужне пажње, која се налаже документима УН, МОР, ОЕСД, а ускоро и директивом ЕУ, као и многим националним законима, требало би да доведе до појачања и обухватања заштите људских права заштитених, као и свих других лица поводом рада. У овом раду говори се више о значењу, развоју и примени стандарда дужне пажње у радном праву.

Кључне речи: дужна пажња, људска права, радни односи.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Крајем XX века деловало је да је радно право формирана и стабилна грана права, у којој се мало шта ново може појавити. Ипак, у новом миленијуму се отворио низ нових питања и проблема. Постаје јасно да ће радно право морати да се реформише како би се одговорило на захтеве у новом веку.¹

* Овај рад резултат је истраживања на пројекту „Правна традиција и нови правни изазови“ који спроводи Правни факултет Универзитета у Новом Саду.

¹ Видети више нпр: Сенад Јашаревић, „Уређење радног односа у Србији у контексту нових околности у свету рада“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 3/2015,

Овај тренд је започео деведесетих година прошлог века, када долази до „флексибилизације“ радних односа. Уместо сталног радног односа, све више се користе „флексибилне“ – нестандартне форме рада. Нови миленијум донеће нове нестандартне форме рада везане за коришћење дигиталне технологије.² Међу њима је данас најзаступљенији „платформски рад“.³ Ови нови облици радног ангажовања су у последњој деценији отворили потребу сасвим другачијег приступа радноправној регулативи, уговорима којима се регулише рад, правима и уређењу статуса радне популације. Генерално, долази до стагнације права запослених.

Са друге стране, у радном праву појавиле су се неке новине захваљујући којима је проширена обухватност и квалитет правне заштите радне популације. Развија се заштита од дискриминације на раду, уводи се забрана злостављања на раду (тзв. мобинга), заштита узбуњивача. Једну од таквих новина у последњој деценији представља увођење стандарда „дужне пажње“ (*due diligence*) у области рада. Иако је овај стандард дуго познат и примењиван у другим гранама права, у радном праву је нов.⁴ Глобална примена принципа дужне пажње у овој области би требало да доведе до потпуније и обухватније заштите људских права запослених, као и свих других лица поводом тог рада.

Веће интересовање домаће јавности за стандард дужне пажње изазвала је чињеница да је 2022. године Европска унија сачинила предлог директиве о корпоративној дужности пажње за одрживо пословање,⁵ те да је у

1053-1068. Сенад Јашаревић, Дарко Божичић, „Радно право пред изазовима дигиталне економије“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* 4/2021, 1045-1062.

² О променама које се у том контексту дешавају у области рада видети више нпр: Florian A. Schmidt, *Digital Labour Markets in the Platform Economy: Mapping the Political Challenges of Crowd Work and Gig Work* (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2017). *Decent Work in the Platform Economy*, International Labour Organisation, Reference document for the Meeting of experts on decent work in the platform economy (Geneva, 1-14 October 2022), Geneva, 2022. Дарко Божичић, *Остваривање и заштитна права на рад у дигиталној економији*, докторска дисертација, Правни факултет, Универзитет у Новом Саду, 2021.

³ О појму платформског рада шире код: Бојан Урдаревић, Александар Антић, „Рад преко платформи и нови облици рада у дигиталној економији“, *Српска јолићичка мисао* 2/2021, 154-157.

⁴ О коренима овог принципа, које воде још из римског права, видети: Jonathan Vonpitscha and Robert McCorquodale, „The Concept of ‘Due Diligence’ in the UN Guiding Principles on Business and Human Rights“, *The European Journal of International Law* 3/2017, 902. Како они наводе, по римском закону, особа је била одговорна и за ненамерну штету нанету другима ако је штета настала због неиспуњавања стандарда понашања који се очекују од марљивих (или добрих) патерфамилијаса (глава породице). Стандард *diligens paterfamilias* утицао је на развој правног института деликта из нехата у многим правним системима.

⁵ На хрватском језику назив овог акта је: *Директива о дужној пажњи за одрживо пословање* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-HR/TXT/?from=EN&uri=CELEX%3A52022-PC0071>). Вид: *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council, on Cor-*

Немачкој 2021. године усвојен Закон о дужној пажњи у ланцима снабдевања, који је ступио на снагу 2023. године.⁶

Уколико дође до усвајања Директиве, све компаније у ЕУ ће морати да примењују стандард дужне пажње, као и њихови снабдевачи и сарадници у иностранству у производним и продајним ланцима (тзв. „ланцима вредности” – ланцима стицања прихода), значи, и у Србији. Примена немачког закона већ сада подразумева да ће одређене радноправне стандарде морати да поштују немачке компаније, као и све компаније које са њима сарађују у другим земљама. То се односи и на њихове филијале у Србији, снабдеваче, подизвођаче. Уколико ти привредни субјекти не буду поштовали прописане стандарде, немачке компаније дужне су са њима да прекину пословну сарадњу.⁷

Оно што је мање познато је да наведено већ важи када се ради о привредним субјектима који сарађују са предузећима још неких земаља које су уградиле овај стандард у своје законодавство (нпр. Француска, Норвешка, Холандија, Велика Британија, Аустралија.), те да слична обавеза постоји и за земље чланице Уједињених нација.

2. НАСТАНАК И РАЗВОЈ СТАНДАРДА „ДУЖНА ПАЖЊА“ У МЕЂУНАРОДНОМ И НАЦИОНАЛНОМ ПРАВУ

Стандард „дужне пажње” (енгл. *due diligence*) уводи се у радно и пословно право у другој деценији овог века. Подразумева такав концепт пословања код којег је предузеће, да би било савесно, дужно да предузима кораке како би спречило и уклонило штетне утицаје по људска права и евентуално животну средину у свом пословању – било директно или индиректно (у ланцима снабдевања, код подуговарача и сл.).⁸ Према Коркудејлу, то је данас људско право, које он дефинише као: „процес у којем се од предузећа очекује да процене стварне и потенцијалне утицаје на људска

porate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937. COM/2022/71 final. Доступно на: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0071>

⁶ *The Act on Corporate Due Diligence Obligations in Supply Chains* (Gesetz über die unternehmerischen Sorgfaltspflichten in Lieferketten), ступио је на снагу 1. јануара 2023. Објављен у: the Federal Law Gazette on 22 July 2021.

⁷ Видети нпр: Јован Протић, „Дужна пажња у ланцима снабдевања – од водећих принципа УН до могућег утицаја на радна права на западном Балкану“, *Радно и социјално право* 1/2023, 275; Јелица Горданић, Милена Митровић, „Предлог Директиве о дужној пажњи за одрживо пословање“, *Евројско законодавство* 79/2022, 125-140; *Правни due diligence и превентивна дубинска анализа*, 28. јул 2022, Унија, <https://uniija.com/sr/pravni-due-diligence-i-preventivna-dubinska-analiza/>; *Дужна пажња (due diligence)*, www.Economy-pedia.com, <https://sr.economypedia.com/11031098-due-diligence-due-diligence> (1. 9. 2023)

⁸ Неке земље у овај концепт укључују и животну средину – неке не. О овом појму вид: J. Bonnitcha, 900.

права, да у своју политику интегришу налазе и по њима делују, да прате одговоре и комуницирају о томе како се ти утицаји решавају.”⁹

Само значење појма дужна пажња у енглеском језику представља: „бригу коју разумно лице треба да уложи како би избегло да изазове штету другим лицима или њиховој имовини”.¹⁰ У британском праву овај стандард коришћен је још у средини петнаестог века, у значењу „неопходног напора” да се неком не начини штета.¹¹ Вековима касније добија и наведено правно значење, а сматра се да представља синоним за уобичајену пажњу – бригу (*ordinary care*).¹² Наводи се и да је пре радног права, овај стандард био веома распрострањен у оквиру корпоративног финансијског пословања.¹³ Такође, примењује се и на „обичне људе”. У том смислу се свима саветује: „да изврше свој „due diligent“ (односно, да покажу дужну пажњу) пре него што купе кућу, потпишу кредит или врше било коју важну куповину.”¹⁴

У модерном пословном праву овај појам настаје пре тридесетак година, тако што се везује за „одрживо пословање” компанија. Многе мултинационалне компаније су у свом раду грубо кршиле људска права или су то чиниле њихове филијале, снабдевачи или подуговарачи, а да оне нису реаговале. Због тога су прво на њих почеле да врше притисак невладине организације (као нпр. *Amnesty International* и *Human Rights Watch*), које су објављивале извештаје о бројним злоупотребама људских, дечијих и еколошких права, скрећући пажњу на ову проблематику путем механизма „именовања и срамоћења” (*naming and shaming mechanism*).¹⁵ Ове и друге организације покренуле су тим поводом, а воде и данас, многе судске процесе против мултинационалних компанија. Многе спорове су те компаније и губиле пред националним судовима.¹⁶

---

⁹ Robert McCorquodale & Justine Nolan, “The Effectiveness of Human Rights Due Diligence for Preventing Business Human Rights Abuses”, *Netherlands International Law Review* volume 68, 455–478 (2021), Published: 25 November 2021, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40802-021-00201-x>.

¹⁰ Према: *due diligence* у речнику – Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/due%20diligence> (18. 7. 2023)

¹¹ *Ibidem*.

¹² Уобичајена брига значи степен бриге коју би требало да покаже обазрива и компетентна особа ангажована у истом послу или подухвату под сличним околностима. Према: *Law Insider*, <https://www.lawinsider.com/dictionary/ordinary-care> (1. 9. 2023)

¹³ Вид: David Harding and Ted Rouse, *Human Due Diligence*, Harvard Business Review, 124, April 2007, hbr.org

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Према: Ј. Горданић, М. Митровић, 126.

¹⁶ О судским случајевима тим поводом у Бразилу, Канади, Немачкој, Холандији, Великој Британији, Шведској и другим земљама видети више: L. Smit, C. Bright, C. i dr., *Study on due diligence requirements through the supply chain*, Ured za publikacije, EU, 2020., <https://data.europa.eu/doi/10.2838/39830>, стр. 174, 538-542; Nicola Bueno, Claire Bright, *Implementing*

Уочивши да овакво штетно деловање мултинационалних компанија постаје глобални и масовни проблем, почињу да реагују и међународне организације – као што су Уједињене нације (УН), Организација за економску сарадњу и развој (OECD), Међународна организација рада (МОР). Доносе се документи у којима се налазе корени касније формулисаног принципа дужне пажње, а у којима се скреће пажња да би мултинационалне компаније требало да поштују људска права. То су нпр: *Тријархитична декларација о принципима који се односе на мултинационална предузећа и социјалну политику*, МОР, из 1977. године;¹⁷ *Десет принципна глобалног договора УН*, из 2000. године;¹⁸ *Смернице за мултинационална предузећа*, OECD, из 1976. године (иновирани последњи пут 2023. године).¹⁹

Наведене активности и документи представљаће припрему за увођење принципа дужне пажње. Формално се овај стандард појављује 2011. године, када су Уједињене нације прокламовале *Руководећа начела за дужну пажњу у области људских права*.²⁰ Најкраће речено, у питању је правни оквир УН, којим се подразумева поштовање, заштита и отклањање повреда људских

---

human rights due diligence through corporate civil liability, 2020, Zurich Open Repository and Archive, University of Zurich https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/189888/1/Implementing_Human_Rights_Due_Diligence_through_Corporate_Civil_Liability.pdf; Julia Mello Neiva, *Brumadinho dam collapse: lessons in corporate due diligence and remedy for harm done*, Business & Human Rights Resource Centre, 28 Jan 2019, <https://www.business-humanrights.org/en/blog/brumadinho-dam-collapse-lessons-in-corporate-due-diligence-and-remedy-for-harm-done/>

¹⁷ Уз то значајни пропратни документи МОР у вези са овом тематиком су и: *Conclusions concerning the promotion of sustainable enterprises (2007)* и *Conclusions concerning decent work in global supply chains (2016)*. Вид: *Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy*, ILO, 2022, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---multi/documents/publication/wcms_094386.pdf

¹⁸ *The Ten Principles of the United Nations Global Compact*, United Nations, 2000, <https://unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>

¹⁹ Смернице вуку корене из документа ОЕЦД из 1977. године, а сачињене су у садашњој форми 2000. године и иновирани 2011, 2023. Вид: *OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct, 2023*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/81f92357-en>; *OECD Due diligence guidance for responsible business conduct*, 2018, <http://mneguidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-Responsible-Business-Conduct.pdf> и *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, OECD, 2011, OECD Publishing, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264115415-en>.

²⁰ Назив овог документа на енглеском језику је: *The UN formalized guidelines for Human Rights Due Diligence* on June 16, 2011. Аутор принципа је проф. Џон Раги (*John Ruggie*), који је водио комитет УН који се бавио овим питањем од 2005. године. Видети: *Human Rights Council, Seventeenth session, Report of the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, John Ruggie, Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the, United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework, 21 March 2011*, https://digitallibrary.un.org/record/705860/files/A_HRC_17_31-EN.pdf

права од стране мултинационалних компанија.²¹ Потом се овај стандард уграђује и у друге међународне документе, као што су поменуте Смернице ОЕЦД, а у последње време и у национална законодавства.

Законе који предвиђају дужност пажње компанија у области људских права генерално, донеле су Француска, Немачка и Норвешка, док су поједине земље донеле сличне прописе о заштити од дечијег рада или насиља на раду (Велика Британија, Холандија, Аустралија). Најкраће речено, сви ови прописи предвиђају дужност домаћих компанија да се било где у свету старају о томе да не дође до кршења људских права у оквиру њиховог пословања (односно кршења права детета или насиља на раду), односно у оквиру пословања њихових коопераната и снабдевача. Поједине земље ту обавезу предвиђају и у области животне средине.²²

Пар речи о националним прописима. *Закон о транспарентности*, донет у Норвешкој 2021. године,²³ предвиђа дужност компанија да воде дужну пажњу о активностима како би осигурале корпоративну одговорност, поштујући људска права и достојанствене услове рада.

Немачки *Закон о дужној пажњи у ланцима снабдевања*, из 2021. године,²⁴ предвиђа дужност пажње компанија како би се идентификовали, спречили или свели на минимум ризици кршења људских права и штете по животну средину.²⁵

Француским – *Законом бр. 2017-399 о дужности бугности матичних компанија и компанија наручилаца*,²⁶ успоставља се правна обавеза матичних компанија да установе и спрече штетне утицаје на људска права и животну средину који су последица сопствених активности или активности

²¹ Вид: Ј. Протић, 278.

²² Stephane Brabant, Claire Bright, Noah Neitzel, Daniel Schönfelder: *Due Diligence Around the World: The Draft Directive on Corporate Sustainability Due Diligence (Part 1)*, *VerfBlog*, 2022/3/15, <https://verfassungsblog.de/ue-due-diligence-around-the-world/>, DOI: 10.17176/20220315-121131-0.

²³ У оригиналу – *Åpenhetsloven*. Вид: *Act relating to enterprises' transparency and work on fundamental human rights and decent working conditions (Transparency Act)*, Norway, 2021, <https://www.regjeringen.no/contentassets/c33c3faf340441faa7388331a735f9d9/transparency-act-english-translation.pdf>

²⁴ Поменут раније.

²⁵ Вид: *Supply Chain Act, Business and Human Rights*, <https://www.csr-in-deutschland.de/EN/Business-Human-Rights/Supply-Chain-Act/supply-chain-act.html> (1. 9. 2023) Markus Krajewski, Kristel Tonstad and Franziska Wohltmann, *Mandatory Human Rights Due Diligence in Germany and Norway: Stepping, or Striding, in the Same Direction*, *Business and Human Rights Journal*, 6 (2021), pp. 550–558, https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/85815FE5F1D1F64208B0068B7FBBECE8/S2057019821000432a.pdf/mandatory_human_rights_due_diligence_in_germany_and_norway_stepping_or_striding_in_the_same_direction.pdf

²⁶ *Loi n° 2017-399 du 27 mars 2017 relative au devoir de vigilance des sociétés mères et des entreprises donneuses d'ordre*, <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000034290626/>.

компанија које контролишу, као и коопераната и добављача. Ова обавеза тиче се и нелегалног радног ангажовања и радне експлоатације уопште, посебно деце.²⁷

Велика Британија је 2015. године усвојила – *Закон о модерном ројсџиву (Modern Slavery Act)*.²⁸ Овим законом се британским компанијама и њиховим кооперантима намеће дужност пажње када се ради о ропству, обавезној служби, принудном или обавезном раду и трговини људима било у земљи, било у иностранству. Закон истог назива као британски, и сличне садржине, усвојила је и Аустралија – 2018. године (*Australia Modern Slavery Act*).²⁹

Дужну пажњу компанија када се ради о раду деце предвиђа и холандски *Закон о дужној бризи за дечији рад (Wet Zorgplicht Kinderarbeid)*, усвојен 2019. године, а ступио је на снагу 2022.³⁰

3. „ДУЖНА ПАЖЊА“ ПРЕМА МЕЂУНАРОДНИМ СТАНДАРДИМА

Стандард дужне пажње још увек је у развоју. Многа питања нису до краја разјашњена. Томе доприноси чињеница да поменути међународни документи (УН, *OECD*, ЕУ), нису идентични и немају исти домашјај. Слично је и са националним стандардима. Углавном, још увек постоје многе полемике и дилеме: шта све подразумева „дужна пажња”, на које се све субјекте обавеза дужне пажње примењује, како се спроводи, ко ужива заштиту, на која људска се права односи, које међународне стандарде покрива, какве повреде морају бити у питању, који степен обавезности овог принципа постоји према привредним субјектима, каква улога државе треба да буде, врсте и обим заштите (међународна и национална; административна, судска, инспекцијска), да ли су дозвољене и које санкције (грађанске, кривичне, прекршјане)?

²⁷ Видети: *French Corporate Duty Of Vigilance Law – Frequently Asked Questions*, European Coalition for Corporate Justice, Brussels, Belgium, 23 February 2017, <https://corporatejustice.org/news/405-french-corporate-duty-of-vigilance-law-frequently-asked-questions>.

²⁸ *Modern Slavery Act 2015*, Introductory Text, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/section/41/enacted>

²⁹ *Modern Slavery Act 2018*, No. 153, 2018, <https://www.legislation.gov.au/Details/C2018A00153>

³⁰ Вид: *Wet zorgplicht kinderarbeid*, Staatsblad 2019 401, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2019-401.pdf>; *The Netherlands passes historic child labour due diligence bill*, ICI – International Cocoa Initiative Foundation, 29 May 2019, <https://cocoainitiative.org/news-media-post/the-netherlands-passes-historic-child-labour-due-diligence-bill/>; ECOVADIS, *Dutch Child Labor Due Diligence Act*, The Netherlands, 2022, <https://ecovadis.com/regulations/dutch-child-labor-law/>; AMFORI, *Dutch Child Labour Due Diligence Law*, <https://www.amfori.org/sites/default/files/amfori-2020-26-02-Dutch-Child-Labour-Due-Diligence-Law.pdf> (od 19. 7. 2023)

Углавном, могу се извести неки заједнички закључци из ових докумената. Може се рећи да је дужност пажње данас незаобилазна када је у питању директно пословање. Тенденција је да се овакав концепт дужности, као обавеза, прошири и на посредно укључене субјекте (у продајном, производном, услужном ланцу), да се пружи заштита у погледу свих група људских права (нарочито права запослених, деце, као и у погледу заштите животне средине). Као основ би требало да служе најважнији правни стандарди релевантних међународних организација (УН, МОП). Пошто нам обим овог рада не омогућава да се детаљно упустимо у национално законодавство, осврнућемо се на поједине одредбе поменутих међународних аката у овом домену, како бисмо илустровали наведено.

Према Принципима УН, део пословне одговорности је спровођење „дужне пажње у области људских права“ како је описано у оперативном принципу бр. 17: “ Да би се идентификовали, спречили и ублажили негативни утицаји на људска права, као и да би се узео у обзир њихов учинак, предузећа би требало да спроведу дужну пажњу у погледу људских права. Тај процес би требало да укључи процену стварних и потенцијалних утицаја на људска права, усвајање и деловање на основу налаза, као и праћење учинка спроведених мера.³¹

„Људско право на дужну пажњу: (а) би требало да покрива штетне утицаје на људска права које предузеће може проузроковати или њима може допринети својим сопственим активностима, или који могу бити директно повезани са његовим пословањем, производима или услугама у његовим пословним односима; (б) варираће у погледу сложености у зависности од величине предузећа, ризика од озбиљних утицаја на људска права, и природе и контекста пословања; (в) требало би да буде адаптивно, тако што ће се имати у виду да се ризици по људска права могу променити током времена како се пословање предузећа и оперативни контекст развијају”.³²

У принципима 18 и 21 елаборирају се есенцијалне компоненте дужне пажње. Према њима, проверу људских права треба започети што је раније могуће у развоју нове активности или односа, с обзиром на то да се ризици за људска права могу повећати или ублажити већ у фази структурирања уговора или других споразума, а могу се и наследити спајањем или куповином. Тамо где предузећа имају велики број субјеката у својим ланцима вредности (производним, потрошачким, услужним), може да буде посебно тешко спровођење принципа дужне пажње ради сузбијања штетних утица-

³¹ *Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework*, United Nations, Office of the High Commissioner, 2011., https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

³² Део текста Принципа 17.

ја по људска права. Ако је тако, предузећа би требало да идентификују општа подручја у којима је ризик од штетних утицаја по људска права најзначајнији, било због оперативног контекста одређених добављача или клијената, конкретних операција, производа или услуга или других релевантних разлога, и да им дају приоритет како би се спровела дужна пажња у погледу људских права. Питања саучесништва могу се појавити када предузеће доприноси, или се сматра да доприноси, штетним утицајима по људска права које изазивају друге стране.³³

Принцип дужне пажње, према поменутом документу, почива на три основа. Први чини дужност државе да обезбеди заштиту од повреде људских права од стране трећих страна, укључујући и предузећа, путем одговарајуће политике, прописа или пресуда. Други стуб чини корпоративна одговорност за поштовање људских права, што значи да би предузећа требало да делују са дужном пажњом како би избегла кршење права других, и да се позабаве негативним утицајима у које су укључена поводом кршења људских права. Треће је потреба за ефикаснијом доступношћу делотворног правног лека, како судског, тако и вансудског.³⁴

Основном маном Принципа УН сматра се њихова необавезност (што је нпр. отклоњено у националним законима). Један од проблема у примени је и што ове принципе на другачији начин схватају правници који се баве људским правима и пословни људи. Док их први примењују озбиљније, други их често сматрају само препоруком и игноришу.³⁵

Примена ових принципа у пракси је веома сложена. Они би требало да се примењују на све чланице УН, на све врсте послова, транснационалне и друге, без обзира на њихову величину, сектор, локацију, власништво и структуру. Корпоративне активности у погледу људских права захтевају да велики број заинтересованих страна активно учествује у нијансираној мешавини јавних и приватних регулаторних напора.³⁶ Према Макију, да би се успешно спровела политика дужне пажње, очекује се да се примене мешовите мере – добровољне и обавезне, националне и интернационалне.³⁷ То између осталог, не значи само обавезну легислативу о људским правима у свим секторима

³³ Вид: *Guiding Principles on Business and Human Rights...*, 5.

³⁴ Вид: John Gerard Ruggie and John F. Sherman, "The Concept of 'Due Diligence' in the UN Guiding Principles on Business and Human Rights: A Reply to Jonathan Bonnitcha and Robert MacCorquodale", *The European Journal of International Law* 3/2017, 921–928. The UN "Protect, Respect and Remedy" Framework for Business and Human Rights, 2010, <https://media.business-humanrights.org/media/documents/files/reports-and-materials/Ruggie-protect-respect-remedy-framework.pdf>

³⁵ J. Bonnitcha, 900.

³⁶ MacCorquodale, 475.

³⁷ C. Macchi and C. Bright, 'Hardening Soft Law: The Implementation of Human Rights Due Diligence Requirements in Domestic Legislation', in M Buscemi et al. (eds), *Legal Sources in*

и областима људских права, већ и да се решавају трајне препреке у вези са приступом жртава правним лековима, као што је идентификовано у трећем стубу Принципа.³⁸

Чини нам се да су у погледу примене иновираних Смерница *OECD* (даље: Смернице) нешто конкретније. Поред сличних обавеза као у Принципима УН, у Смерницама *OECD* се наводе још неки битни детаљи, како би била јаснија примена овог принципа. Тако, према Смерницама, предузећа би требало да доприносе економском, еколошком и социјалном напретку имајући у виду остваривање одрживог развоја. Такође се у, делу 2 (Генерална политика), наводи да су предузећа дужна да поштују међународно призната људска права.³⁹

Потом, у овом документу се наводи и на шта се све односи политика дужне пажње: 1) раскривање (откривање скривања података, трансакција, намера, ризика, губитака и сл), 2) повреде људских права, 3) повреда у области радних односа, 4) повреда у области животне средине, 5) корупцију, 6) права потрошача.⁴⁰

Део пети документа *OECD* посвећен је Запошљавању и индустријским односима. Наводи се: „Предузећа треба да, у оквиру важећег закона, прописа и преовлађујућих радних односа и праксе запошљавања и важећих међународних стандарда рада, избегавају било какво незаконито запошљавање и праксу индустријских односа, у складу са очекивањима дужне пажње.”⁴¹ Ту спадају: поштовање права на организовање, заштита од принудног рада, дискриминације, родно заснованог насиља и узнемиравања, укључујући сексуално узнемиравање, обезбеђивање здравља и безбедности на раду, колективно преговарање, забрана дечјег рада.⁴² Наводе се и примери штетних утицаја на раду: ометање организовања синдиката; избегавање конструктивног колективног преговарања; ангажовање деце у недозвољеним и штетним облицима рада; вршење дискриминације на раду на основу расе, боје,

---

Business and Human Rights: Evolving Dynamics in International and European Law (Brill Nijhoff 2020) 222, 232.

³⁸ С. Macchi, 222.

³⁹ Детаље у тексту наводимо према најновијем тексту Смерница, из 2023. Поменути текст: *OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct, 2023*, 14.

⁴⁰ Вид: *OECD Guidelines...*, 38.

⁴¹ Вид: *OECD Guidelines...*, 38.

⁴² Слично као принципима *OECD* и немачки закон садржи листу људских права, односно детаљну листу конвенција на које се позива. У питању је једанаест међународно признатих конвенција о људским правима. Оне укључују забрану дечијег рада, ропства и принудног рада, непоштовање обавезе безбедности и здравља на раду, задржавање адекватне зараде, непоштовање права на оснивање синдиката или представника запослених, ускраћивање приступа храни и води, као и незаконито одузимање земље и средстава за живот. Секција 2. Закона.

пола, религије, политичког мишљења, националне припадности или социјалног порекла или другог статуса; неприлагођавање машина, опреме, радног времена, организовања радних процеса тако да одговарају физичким и менталним капацитетима радника; пропуштање да се замене опасне супстанце безазленим или мање опасним супстанцама; плаћање зарада које не одговарају базичним потребама радника и њихових породица; претња да ће се преместити цела или део оперативне јединице како би се радници спречили да формирају синдикат или да се учлане у синдикат.⁴³ Такође, у циљу конкретне примене у цитираном документу прецизно су приказани индикатори повреде људских права, по областима.⁴⁴

Поред наведеног, послодавцима се забрањује и учешће у одмазди против припадника цивилног друштва и бранитеља људских права који документују повреде људских права, говоре о њима или на други начин подстичу потенцијалне и стварне утицаје на људска права у вези са пословним пројектима. При томе се Смернице позивају на стандарде МОР.

Детаљно се наводи и како обезбедити спровођење дужне пажње у погледу поменутих области и права.⁴⁵ Тако нпр. примери у погледу обухватности – ширине повреде, у области радних односа подразумевају процену: броја погођених радника/запослених; степен до којег су штетни утицаји системски (нпр. у односу на одређени географски простор, индустрију или подсектор); степен до којег су неке групе непропорционално погођене утицајима (нпр. националне мањине, жене, итд).⁴⁶

Нису изостали ни примери добре праксе, као што су: успостављање механизма за решавање спорова; да постоји процес за омогућавање акционарима и стручњацима консултација о циљевима и активностима; да је уведен ефикасан процес за благовремено саопштавање детаља о стварним или потенцијалним штетним утицајима предузећима која учествују, како би подржала предузећа у обављању сопствених активности дужне пажње; редовно преиспитивање политике дужне пажње у компанији; редовно извештавање; решавање спорова између менаџмента и компаније о потенцијалним сукобима интереса.⁴⁷

За разлику од претходних докумената, предлог Директиве о корпоративној дужности пажње за одрживо пословање,⁴⁸ има за циљ успостављање

⁴³ Видети табелу: *OECD Guidelines...*, 39.

⁴⁴ Вид: *OECD Guidelines...*, 43.

⁴⁵ Вид: *OECD Guidelines...*, 20.

⁴⁶ Вид: *OECD Guidelines...*, 43.

⁴⁷ Вид: *OECD Guidelines...*, 52.

⁴⁸ Недавно су донети и амандмани на овај документ, како би био лакше усвојен. Вид: *Amendments(1) adopted by the European Parliament on 1 June 2023 on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on Corporate Sustainability Due Diligence*

обавезујуће дужне пажње.⁴⁹ У суштини, Директива захтева од одређених компанија из ЕУ (које имају одговарајући број запослених или промет), као и њихових коопераната из трећих земаља, да испуне обавезе дужне пажње у вези са људским правима и животном средином и предвиђа механизам спровођења са могућим санкцијама и грађанском одговорношћу за непоштовање. Предлог директиве покрива читаве ланце вредности, али не изван успостављених пословних односа. Односи се на област људских права (која се наводе у анексу тог документа, уз набројане конвенције МОП и УН) и животне средине.⁵⁰

Компаније морају испунити следеће обавезе у оквиру дужне пажње у погледу људских права и животне средине: да интегрише дужну пажњу у политику компаније; установе потенцијалне негативне утицаје на људска права и животну средину; спречавају и ублажавају потенцијалне штетне утицаје; прекину и сведу на минимум штетне утицаје; успоставе и одржавају жалбени поступак; прате ефикасност политике и мера дужне пажње; јавно комуницирају на основу дужне пажње. Утврђује се и посебна дужност директора да брине о спровођењу овог стандарда.⁵¹ Установиће се и национална надзорна тела у овој области, као и европска мрежа у ту сврху.⁵²

Остали детаљи слични су као у претходно приказаним документима.

Између осталог, предвиђа се грађанскоправна одговорност, ако предузећа не испуне обавезу спровођења политике дужне пажње и ако је услед тога наступила штета.⁵³ При процени постојања и опсега одговорности у

---

and amending Directive (EU) 2019/1937 (COM(2022)0071 – C9-0050/2022 – 2022/0051(COD))(2, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0209_EN.html

⁴⁹ Вид: Yves Melin Jin Woo Kim Isabel Fressynet Anna Golouchko, *The EU aims to introduce mandatory supply chain due diligence obligations*, Red Smith, 21 November 2022, <https://www.reedsmith.com/en/perspectives/2022/11/the-eu-aims-to-introduce-mandatory-supply-chain-due-diligence-obligations>

⁵⁰ Поред ове директиве, ЕУ је већ раније донела неке документе који предвиђају дужност дужне пажње, за поједина поља и области, али они имају ограничено дејство. Међу њима је нпр. и новоусвојена *Директива о извештавању о одрживом пословању привредних групава*, усвојена 5. јануара 2023. године (*OJL 322, 16. 12. 2022*). Вид: Милена Митровић, „Дужност директора у одрживом корпоративном управљању“, *Право и привреда* 3/2023, 845.

⁵¹ Чл. 4 Предлога директиве. Између осталог, Митровић (стр. 863 и 864) наводи да: „На крају, очигледно је да Предлог директиве, циљано или не, шири простор за директну одговорност директора не само према привредном друштву, већ и према трећим лицима... Директори су одговорни за интегрисање дужне пажње у политику друштва и обезбеђење да друштво има успостављену политику дужне пажње.” О томе као и о самом Предлогу директиве детаљније видети више: М. Митровић, стр. 844–872 и European Commission, *Study on directors’ duties and sustainable corporate governance*, 2020, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e47928a2-d20b-11ea-adf7-01aa75ed71a1/language-en>, стр. 35, 68, 76, 77, 147.

⁵² Чл. 21 Предлога директиве.

⁵³ Чл. 21 Предлога директиве.

обзир се узимају настојања предузећа, у мери у којој се директно односе на предметну штету, да се усклади са свим корективним мерама које од њега захтева надзорно тело, као и сва улагања и сва пружена циљана потпора политици дужне пажње, те свака сарадња с другим субјектима како би се уклонили негативни учинци у његовим ланцима вредности.

Веома је занимљива, и по нашем мишљењу ефикасна мера, која се већ помиње и у националним законима (нпр. немачком), према којој ће државе чланице обезбедити да предузећа која подносе захтев за јавна давања потврде да им нису изречене санкције због непоштовања обавеза из ове Директиве.⁵⁴ Ово ће сигурно допринети поштовању стандарда дужне пажње, и сматрамо да би било изузетно корисно када би нешто слично било уведено и у нашој земљи, када се ради о повредама људских права, права запослених и животне средине од стране пословних субјеката.

4. ЗАКЉУЧАК

Једну од позитивних новина у области радног и компанијског права представља увођење стандарда „дужне пажње”. Иако је овај стандард дуго познат и примењиван у другим областима права, у радном праву је нов. Глобална примена принципа дужне пажње, која се налаже документима УН, МОР, *OECD*, а ускоро и директивом ЕУ, као и појединим националним законима, требало би да доведе до квалитетније и обухватније заштите људских права запослених, као и свих других лица поводом рада и пословних активности послодаваца.

Како ово право не би остало мртво слово на папиру за многе компаније и послодавце, државе чланице поменутих међународних организација и интеграција би требало да предузму озбиљне мере како би овај стандард стварно заживео (доношење прописа, административни, казнени, судски и други механизми за заштиту права). То би, у мору злоупотреба од стране послодаваца и компанија, значајно допринело поштовању радних и других права запослених широм света, као и свих других лица која учествују у раду (у новим формама рада), односно свих особа које могу да буду погођене незаконитим, неетичким и сличним активностима пословних субјеката. У истом циљу сматрамо да би стандарди УН и *OECD* требало да постану обавезујући, јер са њиховом тренутном правном природом, често стварају само привид заштите.

---

⁵⁴ Чл. 24 Предлога директиве. Видети и секцију 22 немачког закона.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Литература:⁵⁵

- Јашаревић, Сенад, *Уређење радној односа у Србији у контексту нових околности у свету рада*, Зборник Правног факултета у Новом Саду, Нови Сад, 2015, бр. 3, стр. 1053-1068.
- Јашаревић, Сенад, Божичић, Дарко, *Радно њраво њред изазовима дигиталне економије*, Зборник Правног факултета у Новом Саду, Нови Сад, 2021, бр. 4, стр. 1045-1062.
- Schmidt, Florian A, *Digital Labour Markets in the Platform Economy: Mapping the Political Challenges of Crowd Work and Gig Work* (Friedrich-Ebert-Stiftung, 2017).
- Decent Work in the Platform Economy*, International Labour Organisation, Reference document for the Meeting of experts on decent work in the platform economy (Geneva, 1-14 October 2022), Geneva, 2022.
- Божичић, Дарко, *Остваривање и заштита њрава на рад у дигиталној економији*, докторска дисертација, Правни факултет, Универзитет у Новом Саду, 2021.
- Урдаревић Бојан, Антић Александар, *Рад њреко њлајформи и нови облици рада у дигиталној економији*, Српска политичка мисао 2/2021.
- Bonnitcha Jonathan, McCorquodale, Robert, *The Concept of 'Due Diligence' in the UN Guiding Principles on Business and Human Rights*, The European Journal of International Law, 2017, Vol. 28 no. 3, str. 899–919.
- Протић, Јован, *Дужна њажња у ланцима снабдевања – од водећих њринципа УН до мођућеј ујицаја на радна њрава на зајадном Балкану*, Радно и социјално право, Удружење за радно право и социјално осигурање Србије и Институт за упоредно право, Београд, 2023, бр. 1, стр. 175-294.
- Горданић, Јелица, Митровић, Милена, *Предлој Директивне о дужној њажњи за одрживо њословање*, Европско законодавство, бр. 79/2022, стр. 125-140
- Правни due diligence и ѡревентивна дубинска анализа*, 28. јул 2022, Унија, <https://uniija.com/sr/pravni-due-diligence-i-preventivna-dubinska-analiza/>;
- Дужна њажња (Due Diligence)*, www.Economy-pedia.com, <https://sr.economypedia.com/11031098-due-diligence-due-diligence> (1. 9. 2023)
- David Harding and Ted Rouse, *Human Due Diligence*, Harvard Business Review, 124, April 2007, hbr.org.
- McCorquodale Robert, Nolan, Justine, *The Effectiveness of Human Rights Due Diligence for Preventing Business Human Rights Abuses*, Netherlands International Law Review volume 68, pages 455–478 (2021), Published: 25 November 2021, <https://link.springer.com/article/10.1007/s40802-021-00201-x>
- Појам *Due diligence* у речнику Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/due%20diligence> (18. 7. 1923)
- Law Insider*, <https://www.lawinsider.com/dictionary/ordinary-care> (1. 9. 2023)
- Harding, David, Rouse, Ted, *Human Due Diligence*, Harvard Business Review, 124, April 2007, hbr.org

⁵⁵ Према редоследу навођења у тексту.

- Smit, L., Bright, C. at al. *Study on due diligence requirements through the supply chain*, Ured za publikacije, EU, 2020., <https://data.europa.eu/doi/10.2838/39830>, стр. 174, 538-542;
- Bueno, Nicola; Bright, Claire, *Implementing human rights due diligence through corporate civil liability*, 2020, Zurich Open Repository and Archive, University of Zurich
- Neiva, Julia Mello, *Brumadinho dam collapse: lessons in corporate due diligence and remedy for harm done*, Business & Human Rights Resource Centre, 28 Jan 2019, <https://www.business-humanrights.org/en/blog/brumadinho-dam-collapse-lessons-in-corporate-due-diligence-and-remedy-for-harm-done/>
- Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy*, ILO, 2022, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/---multi/documents/publication/wcms_094386.pdf
- The Ten Principles of the United Nations Global Compact*, United Nations, 2000, <https://unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct*, 2023, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/81f92357-en>
- OECD Due diligence guidance for responsible business conduct*, 2018, <http://mne-guidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-Responsible-Business-Conduct.pdf>
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, OECD, 2011, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264115415-en>.
- Human Rights Council, Seventeenth session, Report of the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises, John Ruggie, Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the, United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework, 21 March 2011, str. 4*, https://digitallibrary.un.org/record/705860/files/A_HRC_17_31-EN.pdf
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct*, 2023, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/81f92357-en>;
- OECD Due diligence guidance for responsible business conduct*, 2018, <http://mne-guidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-Responsible-Business-Conduct.pdf> и *OECD Guidelines for Multinational Enterprises*, OECD (2011), OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264115415-en>;
- Brabant, Stephane, Bright, Claire, Neitzel, Noah; Schönfelder, Daniel: *Due Diligence Around the World: The Draft Directive on Corporate Sustainability Due Diligence (Part I)*, *VerfBlog*, 2022/3/15, <https://verfassungsblog.de/due-diligence-around-the-world/>, DOI: 10.17176/20220315-121131-0.
- Krajewski, Markus, Tonstad, Kristel, Wohltmann, Franziska, *Mandatory Human Rights Due Diligence in Germany and Norway: Stepping, or Striding, in the Same Direction*, *Business and Human Rights Journal*, 6 (2021), pp. 550–558, https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/85815FE5F1D1F64208B0068B7FBBE8/S2057019821000432a.pdf/mandatory_human_rights_due_diligence_in_germany_and_norway_stepping_or_striding_in_the_same_direction.pdf

- Supply Chain Act, Business and Human Rights*, <https://www.csr-in-deutschland.de/EN/Business-Human-Rights/Supply-Chain-Act/supply-chain-act.html> (1. 9. 2023)
- French Corporate Duty Of Vigilance Law – Frequently Asked Questions*, European Coalition for Corporate Justice, Brussels, Belgium, 23 February 2017, <https://corporatejustice.org/news/405-french-corporate-duty-of-vigilance-law-frequently-asked-questions>.
- The Netherlands passes historic child labour due diligence bill*, ICI – International Cocoa Initiative Foundation, 29 May 2019, <https://cocoainitiative.org/news-media-post/the-netherlands-passes-historic-child-labour-due-diligence-bill/>
- ECOVADIS, *Dutch Child Labor Due Diligence Act*, The Netherlands, 2022, <https://ecovadis.com/regulations/dutch-child-labor-law/> (1.9.2023)
- AMFORI, *Dutch Child Labour Due Diligence Law*, <https://www.amfori.org/sites/default/files/amfori-2020-26-02-Dutch-Child-Labour-Due-Diligence-Law.pdf> (od 19. 7. 2023)
- ECOVADIS; *Australia Modern Slavery Act (Commonwealth Act)*, <https://ecovadis.com/regulations/modern-slavery-act-commonwealth-act/>
- Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework*, United Nations, Office of the High Commissioner, 2011, https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf
- Gerard Ruggie, John Sherman, John F, *The Concept of ‘Due Diligence’ in the UN Guiding Principles on Business and Human Rights: A Reply to Jonathan Bonnitche and Robert McCorquodale*, *The European Journal of International Law*, 2017, Vol. 28 no. 3, 921–928.
- The UN “Protect, Respect and Remedy” Framework for Business and Human Rights*, 2010, <https://media.business-humanrights.org/media/documents/files/reports-and-materials/Ruggie-protect-respect-remedy-framework.pdf>
- Macchi, C, Bright, C, *‘Hardening Soft Law: The Implementation of Human Rights Due Diligence Requirements in Domestic Legislation’*, in M Buscemi et al. (eds), *Legal Sources in Business and Human Rights: Evolving Dynamics in International and European Law* (Brill Nijhoff 2020) 222, 232.
- Yves Melin, Jin Woo, Kim Isabel, Fressynet Anna Golouchko, *The EU aims to introduce mandatory supply chain due diligence obligations*, Red Smith, 21 November 2022, <https://www.reedsmith.com/en/perspectives/2022/11/the-eu-aims-to-introduce-mandatory-supply-chain-due-diligence-obligations>
- Митровић, Милена, *Дужности директора у одрживом корпоративном управљању, Право и привреда*, бр. 3/2023, стр. 844–872.
- European Commission, *Study on directors’ duties and sustainable corporate governance*, 2020, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e47928a2-d20b-11ea-adf7-01aa75ed71a1/language-en>

Прописи:

Modern Slavery Act 2015, Introductory Text, United Kingdom, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/introduction/enacted>

- Loi n° 2017-399 du 27 mars 2017 relative au devoir de vigilance des sociétés mères et des entreprises donneuses d'ordre*, Republic Francaise, ECFX1509096L, 2017, https://www.legifrance.gouv.fr/download/pdf?id=9aawcYcwwkntYs2UUCMWL-4iX_erjixoTD_Jy3AVXRFk=
- Act relating to enterprises' transparency and work on fundamental human rights and decent working conditions (Transparency Act)*, Norway, <https://www.regjeringen.no/contentassets/c33c3faf340441faa7388331a735f9d9/transparency-act-english-translation.pdf>
- Wet van 24 oktober 2019 houdende de invoering van een zorgplicht ter voorkoming van de levering van goederen en diensten die met behulp van kinderarbeid tot stand zijn gekomen (Wet zorgplicht kinderarbeid)*, (*Child Labour Due Diligence Law*), Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 24-10-2019, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2019-401.pdf>
- The Act on Corporate Due Diligence Obligations in Supply Chains (Gesetz über die unternehmerischen Sorgfaltspflichten in Lieferketten)*, The Federal Law Gazette on 22 July 2021, https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&jumpTo=bgbl121s2959.pdf#_bgbl_%2F%2F*%5B%40attr_id-%3D%27bgbl121s2959.pdf%27%5D__1694518081140
- Modern Slavery Act*, No. 153, Australia, 2018, <https://www.legislation.gov.au/Details/C2018A00153>
- Wet zorgplicht kinderarbeid*, Staatsblad 2019 401, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2019-401.pdf>
- Directive of the European Parliament and of the Council on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937*, COM(2022) 71 final, 2022/0051(COD), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0071>
- Annex to the proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937*, Brussels, 23.2.2022, COM(2022) 71 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0071>
- Amendments adopted by the European Parliament on 1 June 2023 on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on Corporate Sustainability Due Diligence and amending Directive (EU) 2019/1937 (COM(2022)0071 – C9-0050/2022 – 2022/0051 (COD))* https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0209_EN.html

Senad R. Jašarević
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
S.Jasarevic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0001-9402-7770

Darko M. Božićić
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
D.Bozicic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-9405-7424

The “Due Diligence” Standard in Labour Law

Abstract: *One of the positive innovations in the field of labour law is the introduction of the “due diligence” standard. Although this principle has long been known and applied in other areas of law, it is new in labour law. The global application of due diligence standard, found in UN, ILO, OECD documents, and soon in the EU directive, as well as in many national laws, should lead to better and more comprehensive protection of the human rights of employees, as well as of all other persons regarding that work. This paper discusses more about the meaning, development and application of due diligence standards in the context of employee rights.*

Keywords: *due diligence, human rights, labour relations.*

Датум пријема рада: 23.10.2023.

Датум достављања коначне верзије рада: 23.11.2023.

Датум прихватања рада: 27.11.2023.